

KİMYASAL HESAPLAMALAR

MADDE MİKTARLARINDAN BİRİNİN VERİLDİĞİ PROBLEMLER

- Bir tepkimede harcanan ya da elde edilen maddelerden herhangi birinin miktarı bilinirse tepkimedeki diğer maddelerin harcanan ya da elde edilen miktarları ayrı ayrı belirlenebilir.
- Bir tepkimenin denklemindeki maddelerin önünde bulunan katsayılar mol olarak ifade edilir ve denklemdaki madde miktarları bu katsayılara göre belirlenir.
- Denklemdaki miktarlar ile soruda verilen ve istenen miktarlar arasında bir doğru orantı kurularak hesaplamalar yapılır.

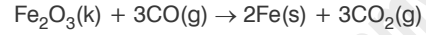
	$1\text{N}_2(\text{g}) + 3\text{H}_2(\text{g}) \rightarrow 2\text{NH}_3(\text{g})$		
Mol sayısı (n)	1 mol azot molekülü	3 mol hidrojen molekülü	2 mol amonyak molekülü
Normal koşullarda hacim (n x 22,4 L) (Gazlar için)	22,4 litre azot gazı	3.22,4 = 67,2 litre hidrojen gazı	2.22,4 = 44,8 litre amonyak gazı
Aynı koşullarda hacim (V) (Gazlar için)	V litre azot gazı	3.V litre hidrojen gazı	2.V litre amonyak gazı
Kütle (n x MK gram)	28 gram azot gazı	6 gram hidrojen gazı	34 gram amonyak gazı
Molekül sayısı (n x 6,02 x 10 ²³)	6,02 x 10 ²³ tane N ₂ molekülü	3 x 6,02 x 10 ²³ tane H ₂ molekülü	2 x 6,02 x 10 ²³ tane NH ₃ molekülü
Atom sayısı	2 x 6,02 x 10 ²³ tane N atomu	6 x 6,02 x 10 ²³ tane H atomu	8 x 6,02 x 10 ²³ tane atom içeren NH ₃ molekülü

NOT

Artansız tepkime: Tepkimeye giren maddelerin tamamının tükendiği tepkimelerdir.

Tam verimli tepkime: Tepkimeye giren maddelerden en az birinin tükendiği tepkimelerdir. Reaktiflerden birinin "yeterli miktarda" olduğu belirtildiğinde ya da ürünlerden birinden "en fazla" oluşan miktarı belirtildiğinde tepkime tam verimli demektir.

Örnek

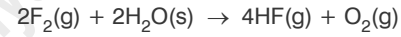

tepkimesine göre, 0,6 mol CO gazının yeterli Fe₂O₃ ile tepkimesinden kaç mol Fe(s) oluşur?

- A) 0,1   B) 0,2   C) 0,3   D) 0,4   E) 1,2

Çözüm..

Örnek

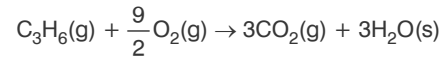
tepkimesine göre 8 gram HF(g) oluşabilmesi için yeterli miktarda F₂(g) ile kaç gram H₂O(s) tepkimeye girmelidir?

(F = 19 g/mol, O = 16 g/mol, H = 1 g/mol)

- A) 3,6   B) 4   C) 4,2   D) 6,4   E) 7,2

Çözüm..

Örnek

tepkimesine göre normal koşullarda 33,6 L CO₂ gazı oluştuğunda;

- Normal koşullarda 33,6 litre H₂O(s) oluşur.
- 2,25 mol O₂(g) harcanmıştır.
- 21 gram C₃H₆ harcanmıştır.

yargılarından hangileri doğru olur? (C = 12 g/mol, H = 1 g/mol)

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve III   D) II ve III   E) I, II ve III

Çözüm..

Kimyasal Tepkimelerde Hesaplamalar

AYNI ANDA OLUŞAN TEPKİMELER

- Aynı anda birden çok maddenin tepkimeye girdiği soru türleridir.
- Bu tür sorularda her maddenin tepkimesi ayrı ayrı yazılarak işlem yapılır.

Örnek

Normal koşullarda 56 litre hacim kaplayan C_2H_6 ve C_4H_{10} gazları karışımı tamamen yakıldığında 7 mol $CO_2(g)$ elde edilmiştir.

Buna göre, karışımda kaç mol $C_2H_6(g)$ bulunur?

- A) 0,2   B) 0,5   C) 1   D) 1,5   E) 1,8

Çözüm..

Örnek

N_2 ve H_2 gazlarından oluşan bir karışım, yeterli oksijenle NO_2 ve H_2O gazlarını oluşturmak üzere artansız olarak yakıldığında 2 mol O_2 gazı harcanırken toplam 82 gram ürün elde edilmiştir.

Buna göre;

- Başlangıçtaki N_2 ve H_2 kütleleri toplamı 32 gramdır.
- 36 gram H_2O oluşmuştur.
- Oluşan NO_2 oda koşullarında 24,5 litre hacim kaplar.

yargılarından hangileri doğrudur?

(O = 16 g/mol, N = 14 g/mol, H = 1 g/mol)

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve III
D) II ve III   E) I, II ve III

Çözüm..

Örnek

CH_4 , SO_3 ve CO gazlarından oluşan 5 mollük bir karışımın tamamen yakılması için toplam 3,5 mol $O_2(g)$ harcanmış ve toplam 4 mol CO_2 oluşmuştur.

Buna göre, başlangıçtaki karışımda kaç gram SO_3 vardır?

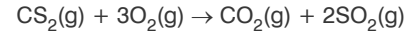
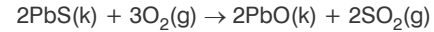
(H = 1 g/mol, O = 16 g/mol, S = 32 g/mol)

- A) 16   B) 20   C) 40   D) 48   E) 80

Çözüm..

Örnek

PbS ve CS_2 maddelerinden oluşan 0,6 mollük bir karışım yeterli oksijenle;

denklemlerine göre yakıldığında 64 gram SO_2 gazı elde edilmiştir.

Buna göre, tepkimede oluşan CO_2 kaç moldür?

- A) 0,5   B) 0,4   C) 0,3   D) 0,2   E) 0,1

Çözüm..

Örnek

Ca ve K metallereinden oluşan 15,9 gramlık karışım yeterli miktardaki HCl çözeltisine atıldığında oluşan toplam H_2 gazı 0,35 mol ise, başlangıç karışımındaki Ca metalinin kütlesi kaç gramdır? (Ca ve K metallereinin ikisi de HCl çözeltisiyle tepkime verip $CaCl_2$, KCl tuzlarını ve H_2 gazını oluşturur. Ca = 40 g/mol, K = 39 g/mol)

- A) 4   B) 8   C) 11,2   D) 12   E) 16

Çözüm..

ATOM ve MOLEKÜL KÜTLESİNİN HESAPLANMASI

- ☛ Kimyasal tepkimede bir elementin atom kütlelerinin veya bir bileşiğin molekül kütlelerinin sorulduğu soru türleridir. Verilen bilgiler kullanılarak istenilen maddenin mol kütleleri hesaplanır.

Örnek

tepkimesine göre, 7,6 gram CX_2 ile 0,8 gram H_2 artansız tepkime verdiği göre, X in atom kütleleri kaçtır? (C = 12 g/mol, H = 1 g/mol)

- A) 14   B) 16   C) 19   D) 32   E) 40

Çözüm..

Örnek

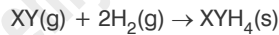

tepkimesine göre, bir miktar $XOCl(g)$ nin tamamen ayrışmasından 3 gram $XO(g)$ ve 3,5 gram $Cl_2(g)$ oluştuğuna göre, X in atom kütleleri kaçtır? (O = 16 g/mol, Cl = 35 g/mol)

- A) 12   B) 14   C) 19   D) 23   E) 24

Çözüm..

Örnek

tepkimesine göre, 8,4 gram $XY(g)$ nin yeterince $H_2(g)$ ile tepkimesi sonucunda 9,6 gram $XYH_4(s)$ oluşmaktadır.

Buna göre, XY bileşiğinin molekül kütleleri kaçtır? (H = 1 g/mol)

- A) 80   B) 64   C) 56   D) 48   E) 28

Çözüm..

FORMÜL BULMA PROBLEMLERİ

- ☛ Bu tür sorularda kaba formülü bulunmak istenen bileşiğin yapısındaki tüm elementlerin mol sayıları bulunarak sembollerinin sağ altına yazılır ve bu sayılar en küçük tam sayılarda dengelenir.
- ☛ Eğer bileşiğin molekül formülü istenirse bu durumda "bileşiğin mol kütleleri ya da bileşiğin bir molündeki atom sayısı" gibi ekstra bir bilgi daha verilmelidir.

Örnek

C, H ve O elementlerinden oluşan 7,4 gramlık bir bileşikte 3,6 gram C, 3,2 gram O bulunmaktadır.

Buna göre, bileşiğin kaba formülü aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir? (H = 1 g/mol, C = 12 g/mol, O = 16 g/mol)

- A) $C_3H_6O_2$ B) C_2H_4O C) CH_2O
D) C_4H_6O E) C_3H_7O

Çözüm..

Örnek

Kaba formülü C_2H_2O olan organik bir bileşiğin mol kütleleri 84 gramdır.

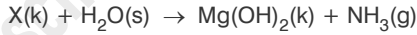
Buna göre, bu bileşiğin molekül formülü aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir? (H = 1 g/mol, C = 12 g/mol, O = 16 g/mol)

- A) $C_6H_6O_3$ B) C_2H_2O C) $C_8H_8O_4$
D) $C_4H_4O_2$ E) $C_{10}H_{10}O_5$

Çözüm..

Kimyasal Tepkimelerde Hesaplamalar

Örnek

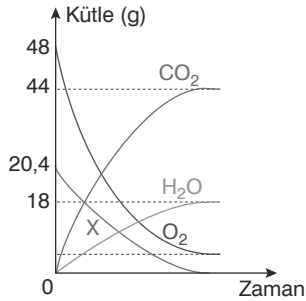
Yukarıda verilen denkleştirilmemiş tepkimede tepkimede 0,5 mol X maddesinin 3 mol H₂O ile tepkimesinden 1,5 mol Mg(OH)₂ ve 1 mol NH₃ oluşmuştur.

Buna göre, X maddesinin formülü aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A) Mg(NO₃)₂   B) Mg₃N₂   C) Mg(NO₂)₂
D) C₃H₃Cl   E) CHCl₂

Çözüm..

Örnek

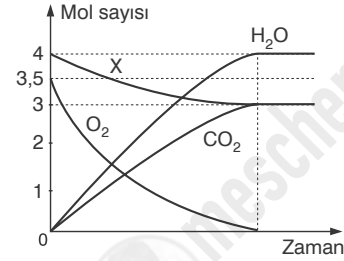
Karbon (C), hidrojen (H) ve oksijen (O) den oluşan bir bileşiğin yanmasına ait maddelerin kütlelerindeki değişim yukarıdaki grafikte verildiğine göre, bileşiğin kimyasal formülü aşağıdakilerden hangisi olabilir? (H = 1 g/mol, C = 12 g/mol, O = 16 g/mol)

- A) C₅H₁₀O₃   B) C₄H₈O₂   C) C₅H₁₀O₂
D) C₅H₁₀O   E) C₄H₈O

Çözüm..

ÖSYM

X ve O₂ nin tepkimeye girmesiyle CO₂ ve H₂O oluşmaktadır. Bu tepkimenin grafiği aşağıdaki gibidir.

Grafikteki bilgilere göre, X in formülü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) C₃H₈O₃   B) C₃H₆O₃   C) C₃H₈O
D) C₃H₈   E) C₃H₆

Çözüm..

ÖSYM

Yalnız C, H ve O elementlerinden oluşan bir organik bileşiğin formülünde karbon atomunun sayısı, oksijen atomunun sayısına eşittir ve hidrojen atomunun sayısının 3/4 ü kadardır. Bileşiğin 1 molü yandığında 4 mol H₂O oluşmaktadır.

Bu bileşiğin molekül formülü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) C₃H₄O₃   B) C₄H₃O₄   C) C₄H₈O₄
D) C₆H₈O₆   E) C₈H₆O₈

Çözüm..

SINIRLAYICI BİLEŞEN PROBLEMLERİ

- Kimyasal tepkimelerde tepkimeye girenlerden en az birinin arttığı tepkimeler artanlı tepkimeler olarak adlandırılır. Tepkimede tükenen madde o tepkime için **sınırlayıcı bileşen** olarak adlandırılır.
- Bu tür tepkimelerde oluşan ürün miktarı, harcanan miktarlara göre (sınırlayıcı bileşenin miktarına göre) hesaplanır.

Örnek

2 mol $C_3H_8(g)$ ile 1 mol $O_2(g)$ nin tepkimesi için;

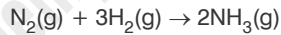
- Sınırlayıcı bileşen hangi maddedir?
- Hangi maddeden kaç mol artar?
- Kaç mol H_2O oluşur?

sorularının cevapları aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir? ($C_3H_8(g) + 5O_2(g) \rightarrow 3CO_2(g) + 4H_2O(g)$)

	I	II	III
A)	O_2	1,8 mol C_3H_8	0,6 mol
B)	C_3H_8	0,8 mol O_2	0,8 mol
C)	O_2	1,8 mol C_3H_8	0,8 mol
D)	O_2	1 mol C_3H_8	0,8 mol
E)	C_3H_8	0,4 mol O_2	0,4 mol

Çözüm..

Örnek

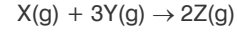

1,2 şer mol N_2 ve H_2 gazlarının yukarıdaki denkleme göre tam verimli tepkimeleri sonucunda hangi maddeden kaç mol artar?

- A) 0,8 mol $H_2(g)$ B) 0,8 mol $N_2(g)$ C) 0,4 mol $N_2(g)$
D) 0,4 mol $H_2(g)$ E) 0,9 mol $N_2(g)$

Çözüm..

Örnek

Aynı koşullarda eşit hacim kaplayan X ve Y gazları arasında tam verimle gerçekleşen yukarıdaki tepkimede 0,8 mol madde arttığına göre, başlangıç karışımı kaç moldür?

- A) 6   B) 5,2   C) 4,8   D) 3,2   E) 2,4

Çözüm..

Örnek

Eşit kütlede Mg ve S nin tam verimli tepkimesi sonucunda 11,2 gram MgS edildiğine göre, hangi maddeden kaç gram artmıştır? (Mg = 24 g/mol, S = 32 g/mol)

- A) 1,6 gram Mg   B) 2 gram Mg   C) 3,2 gram Mg
D) 1,6 gram S   E) 3,2 gram S

Çözüm..

ÖSYM

yanma tepkimesinde 2,2 g C_3H_8 ile 22,4 g O_2 tepkimeye girmektedir.

Buna göre tepkime sonunda tepkimeye girmeden kalan madde ve miktarı aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

- A) O_2 : 14,4 g   B) O_2 : 7,2 g   C) O_2 : 21,6 g
D) C_3H_8 : 2,0 g   E) C_3H_8 : 1,1 g

Çözüm..

Kimyasal Tepkimelerde Hesaplamalar

YÜZDE VERİM VE SAFSIZLIK PROBLEMLERİ

- Tepkimeye giren madde miktarlarına göre elde edilmesi gereken kadar ürün elde edilemeyen tepkimeler tam verimli yani % 100 verimli tepkimeler değildir. Böyle bir durumda tepkimenin % kaç verimli olduğu hesaplanabilir.
- Tepkimenin yüzde verimi tepkimedeki sınırlayıcı bileşen maddenin harcanan miktarı ile başlangıçtaki miktarı üzerinden hesaplanabilir.

TANIM

% 100 verimle gerçekleşen tepkimelerdeki ürün miktarı **teorik (kuramsal) verim** olarak adlandırılır. Tam verimle gerçekleşmeyen tepkimelerdeki ürün miktarı ise **gerçek (deneysel) verim** olarak adlandırılır.

FORMÜL

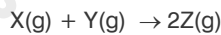
$$\text{Yüzde verim} = \frac{\text{Gerçek verim}}{\text{Kuramsal verim}} \times 100$$

- Saf olmayan maddelerin tepkimeleri saflık yüzdesi kadarıyla gerçekleşir. Tepkimeye giren ya da oluşan maddelerin tepkimedeki miktarları bulunur. Bu miktarın başlangıç miktarına oranının 100 ile çarpımı saflık yüzdesini verir.

FORMÜL

$$\text{Saflık yüzdesi} = \frac{\text{Tepkimedeki kütle}}{\text{Başlangıçtaki kütle}} \times 100$$

Örnek

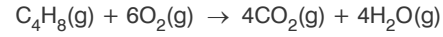

denklemine göre 4 mol X yeterli Y ile tepkimeye girdiğinde 4 mol Z oluştuğuna göre, tepkime yüzde kaç verimle gerçekleşmiştir?

- A) 100   B) 75   C) 50   D) 33,3   E) 25

Çözüm..

Örnek

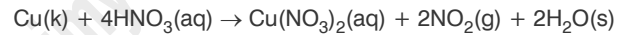

denklemine göre 4 mol C_4H_8 ile 3 mol O_2 nin % 30 verimle gerçekleşen tepkimesi sonucunda kaç mol CO_2 oluşur?

- A) 0,2   B) 0,4   C) 0,5   D) 0,6   E) 2

Çözüm..

Örnek

tepkimesine göre, 16 gram Cu metalinin yeterince HNO_3 ile tepkimesi sonucunda 7,2 gram $H_2O(g)$ oluştuğuna göre, tepkimenin yüzde verimi kaçtır? (H = 1 g/mol, O = 16 g/mol, Cu = 64 g/mol)

- A) 20   B) 30   C) 50   D) 66,6   E) 80

Çözüm..

Örnek

Safsızlık içeren 272 gram $CaSO_4$ filizinin yukarıdaki tepkimeye göre, tamamen bozunması sonucunda 28 gram $CaO(k)$ elde ediliyor.

Buna göre, $CaSO_4(k)$ bileşiğinin saflık % si aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

(Ca = 40 g/mol, S = 32 g/mol, O = 16 g/mol)

- A) 20   B) 25   C) 33,3   D) 45   E) 50

Çözüm..